

УДК 378.147:811.111

Ірина Козаченко

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ (АНГЛІЙСЬКОЇ) У
ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ
У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

У статті визначено основні підходи до вибору методів навчання, проаналізовано їх ефективність та доцільність використання. Проаналізовано особливості сучасних підходів до підготовки майбутніх Учителів іноземних мов (англійської) із використанням інноваційних технологій. Досліджено проблему формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов.

Ключові слова: комунікативна компетенція, професійна підготовка фахівців, компетентність, компетенція.

В статье изложены основные подходы к выбору методов обучения и проанализированы их эффективность и целесообразность использования. Проанализированы особенности современных подходов к подготовке будущих учителей иностранного языка (английского) с использованием инновационных технологий. Исследовано проблему коммуникативной компетенции будущих учителей иностранных языков.

Ключевые слова: коммуникационная компетенция, профессиональная подготовка специалистов, компетентность, компетенция.

The article outlines the main approaches to the choice of teaching methods and analyzes their effectiveness and expediency of use. Analyse the features of modern approaches to the training of future teachers of foreign languages (English) with the use of innovative technologies. Examine the

problem of communicative competence of future teachers of foreign languages.

Key words: *communicative competence, professional training, competence, competency.*

Постановка проблеми. Сучасні зміни в політичному та економічному, соціально-культурному розвитку суспільства, зміна ідеології освіти зробили великий вплив на систему іншомовної освіти. Майбутні фахівці повинні володіти не лише словесним кодом певної іноземної мови, але й уміти використовувати на практиці, знаходити вихід із будь-якої розмовної ситуації. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов, з використанням інноваційних технологій у навчальному процесі, спрямоване на розвиток світосприйняття й усвідомлення фахівця як носія мови та її цінностей. Таким чином, це дає позитивний вплив на розвиток комунікативної культури і духовного потенціалу людства. Теперішня ситуація підготовки кадрів у вищій школі України показує недооцінку діалогу культур як методологічного принципу сучасної іншомовної освіти. Згідно із сучасними вимогами, підготовка вчителя іноземної мови повинна носити духовно виражений культурологічний характер [1, с.11]. Фактично заняття з практики іноземної мови зорієнтовані на традиційне формування мовної компетенції студентів, тому вони мають досить слабе уявлення про національний характер та етнічні особливості носіїв мови. Таким чином, нам важливо сформулювати основні компоненти професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов у процесі використання інноваційних методів у навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі лінгвістичного, психологічно-педагогічного та методичного характеру особлива увага приділяється розгляду шляхів формування комунікативної компетентності вчителя іноземної мови. Зокрема в роботі Canale. M; Swain M. «A theoretical framework for communicative competence» (1981) основна увага приділяється аналізу теоретичної бази формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців з іноземних мов. Проблемам формування вмій і навичок іншомовного спілкування та побудови моделі процесу іншомовного спілкування присвячена робота Davies Allan «Communicative Competence as a Language Use» (1989). У монографії Н.У. Widdowson «Knowledge of Language and Ability for Use» (1989) розглядаються мовна, мовленнєва і лінгвокраїнознавча компетенції як складові частини комунікативної компетенції вчителя іноземної мови. Проблемами дослідження технології професійно направленої освіти в підготовці вчителя іноземної мови в Росії займалися такі вчені, як В.П. Кузовльов, І.С. Москальова, В.І. Байденко, К.З. Безукладников. У навчально-методичному посібнику В.П. Кузовльова, і В.Н. Карташової «Современные технологии профессиональной подготовки учителя иностранного языка» розглядаються технології, що застосовуються в системі підготовки вчителя іноземної мови в аспекті становлення його професійності. Їх основу складає система, яка містить ланцюг педагогічних дій, операцій, комунікацій, які вибудовуються у відповідності з цільовими установками, направлені на кінцевий результат. Важливе місце серед сучасних технологій формування професійних, комунікативних якостей майбутнього вчителя займають ті, які навчають творчості роботи з дітьми. У статті І.С. Москальової «Технология профессионально-направленного обучения в подготовке учителя иностранного языка» розглядаються прийоми роботи з майбутніми фахівцями, які формують ефективні професійні здібності, а також лінгво дидактичні вміння і культурні аспекти навчання іноземної мови. В Україні проблемами формування професійної компетентності майбутнього фахівця з іноземних мов займалися такі вчені як С.Ю. Ніколаєвних роботах розглядається теорія і практика формування методичної компетентності вчителя іноземних мов, дається теорія обґрунтування критеріїв та ознак сформованості лінгвосоціокультурної компетенції майбутніх учителів, аналізуються характерні риси інформаційно-пошукової компетентності вчителя іноземних мов.

Мета написання статті проаналізувати проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов та особливості використання інноваційних методів у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Вагому роль у навчанні майбутніх спеціалістів відіграє компетентнісний підхід до навчання іноземної мови, де освітній простір спрямований на формування і розвиток основних базових і предметних компетентностей особистості, результатом якого повинна бути сформована загальна компетентність особи. Під компетентністю розуміють певним чином структуровані набори знань, умінь, навичок і стосунків, які набуваються в процесі навчання. Умовою успішної реалізації компетентнісного підходу в підготовці майбутніх учителів іноземної мови є комунікативний підхід до навчання, який забезпечує активне іншомовне спілкування. Під комунікативним підходом розуміємо засвоєння іноземної мови через ситуації, які допомагають майбутнім учителям вільно орієнтуватися в тій чи іншій ситуації. У процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають комунікативної компетентності – здатності користуватися мовою незалежно від ситуації. Потрібно зазначити, що комунікативна компетентність трактується як структурний феномен, що містить як складові цінності, мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, знання, уміння, навички, які охоплюють такі аспекти, як орієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, заснована на знаннях і навичках індивіда, спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин. Нами досліджено, що оволодіння студентами іноземною мовою як засобом спілкування на сучасному етапі передбачає формування в них певного рівня комунікативної компетенції, здійснення в цьому процесі виховання, освіти, розвитку особистості студента. Визнано, що реалізацією комунікативної компетенції є мовленнєва діяльність. Під мовленнєвою діяльністю розуміють форму спілкування людей, які належать до єдиної мовної спільноти, засобами мови [5].

Науковцями Н. Бизовою, М. Зубко, О. Корчажкіною, С. Николаєвою та іншими досліджено, що основними видами мовленнєвої діяльності є:

- розуміння (усної форми мови – аудіювання та письмової – читання);
- говоріння (монолог як форма продуктивного говоріння та діалог або полілог як інтерактивне говоріння); письмо як окремий продуктивний вид мовленнєвої діяльності. Ми вважаємо за необхідність розглянути складові полікультурної комунікативної компетенції більш детально [2, с.1].

Комунікативна здатність людини за своєю суттю інтегративна і ґрунтується на таких компетенціях:

- мовленнєва (розуміння, говоріння, письмо);
- мовна (знання фонетики, графіки, орфографії, лексики, граматики);
- дискурсивна (комунікативні вміння, пов'язані з умовами реалізації окремих мовленнєвих функцій із застосуванням адекватних мовних моделей-зразків);
- соціокультурна та соціолінгвістична (знання, уміння використовувати у спілкуванні та пізнанні іншомовні соціокультурні й соціолінгвістичні реалії);
- стратегічна (розвиток здатності учнів до самостійного навчання і самовдосконалення, бажання спілкуватися, слухати і розуміти інших, адекватної оцінки та самооцінки).

Полікультурна комунікативна компетенція як сукупність усіх вище названих компетенцій охоплює різноманітні тематичні сфери людської діяльності: власну особу та особу комуніканта, повсякденне життя, громадсько-політичний устрій, звичаї, національні та культурні традиції та ін.

На нашу думку, основою полікультурної комунікативної компетентності є комунікативні вміння, сформовані на ґрунті мовних знань і навичок, а також соціокультурні знання, навички та вміння, які, у свою чергу, також інтегративні, тобто включають цілий ряд компетенцій. Так, мовна компетенція складається з мовних знань і відповідних навичок; мовленнєва компетенція включає компетенції в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Формування мовленнєвих умінь неможливе без оволодіння мовним матеріалом, мовленнєві навички є складовою частиною мовленнєвих умінь.

Будь-який процес спілкування відбувається з метою отримання або передачі певної інформації. Для того щоб процеси комунікації відбувалися успішно, у співрозмовника мають

бути сформовані мовні навички та мовленнєві уміння, які забезпечують певний рівень вербальної комунікації, а також власне механізми спілкування, які важливо сформувати і без яких спілкування як діяльність не завжди може відбутись. Окрім того, необхідно володіти навичками та вміннями у разі необхідності залучати до задоволення потреб спілкування компенсаторні засоби. Досягнення повноцінної комунікації неможливе без оволодіння соціокультурною та соціолінгвістичною компетенціями, тобто вміння вибирати та використовувати мовленнєві форми для здійснення комунікативного наміру в конкретній ситуації та уміння враховувати культурні особливості, правила вербальної та невербальної поведінки в типових ситуаціях спілкування [4, с. 78].

Соціокультурна та соціолінгвістична компетенції складаються з країнознавчої (знань студентів про культуру країни, мова якої вивчається) та лінгвокраїнознавчої (володіння студентами особливостями мовленнєвої та немовленнєвої – міміка, жести - поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування) компетенцій, тобто сформованість у студентів цілісної системи уявлень про національно-культурні особливості країни, що дозволяє асоціювати з мовною одиницею ту ж інформацію, що й носії мови, і досягати у такий спосіб повноцінної комунікації [6, с.43]. Соціокультурний компонент змісту навчання визначає та зумовлює використання мови в конкретних ситуаціях. Так, знання норм поведінки, цінностей, правил спілкування необхідно для вибору вірного мовленнєвого реєстру (коли сказати, наприклад, «How are you doing, sir?», а коли – «What's up, dude?») [3, с.60].

Майбутні вчителі навчаються комунікації у процесі комунікативної діяльності. Для досягнення комунікативної компетентності, комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань, навичок і вмінь, учитель іноземної мови використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Інноваційні методи навчання іноземних мов, які базуються на гуманістичному підході, спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними принципами сучасних методів є: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на учня, цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри викладача в усіх своїх учнів.

Вивчення і застосування на практиці інноваційних методів надають можливість майбутнім учителям іноземних мов упровадити та вдосконалити нові методи роботи, підвищити ефективність навчального процесу і рівня знань учнів.

Висновки. Важливим нині є вміння не тільки оперувати знаннями, а й бути готовими змінюватися і пристосовуватися до нових потреб ринку праці, активно діяти та швидко приймати рішення. Це актуалізує значення компетентнісного підходу для дослідження даної проблеми. Комунікативна компетенція є поняттям інтегративним і складається із цілого комплексу компетенцій (мовної, мовленнєвої, дискурсивної, соціокультурної, соціолінгвістичної, стратегічної). Досягнення повноцінної комунікації з носіями мови можливе лише за умови сформованості всього комплексу вищезгаданих компетенцій, причому провідною змістовною лінією слід вважати мовленнєві вміння. Здійснений аналіз також дозволяє зробити висновок про те, що інноваційні методи навчання іноземних мов спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземних мов в початковій школі / О.Б. Бігич. – К. : Ленвіт, 2006. – С. 11 - 32.
2. Зубко М.М. Роль індивідуальних особливостей учнів під час навчання іншомовного усномовленнєвого спілкування / М.М. Зубко // Англійська мова та література. - 2003. - № 8 (18). – С.1
3. Кривець С. Теоретичне обґрунтування критеріїв та ознак сформованості інформаційно-

- пошукової компетентності майбутніх учителів// Рідна школа. – 2008. – №12. – С. 60-63.
4. Москалева Н.С. Технология профессионально-направленного обучения в подготовке учителя иностранного языка / Н.С. Москалева // Иностранные языки в школе. – 2007 – №7. – С. 78-82.
  5. Пометун О. Сучасний урок : Інтерактивні технології навчання / О.Пометун, Л.Пироженко. – К., 2004.
  6. Betty Schampfer Azar (1999). Basic English Grammar. Longman.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Козаченко Ірина Віталіївна – аспірант кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Надійшла до друку 24.12.2012 р.